

Groene mini-eilanden in stad en land

De betekenis van kleinschalige groendaken

Het is interessant om te zien dat ook particulieren meer en meer zelf bijdragen aan groene daken. In dit artikel speciale aandacht voor het terugbrengen van (inheemse) planten in een versteende omgeving, hoe klein van oppervlakte dan ook.

Auteur: Hein van Bohemen

Niet alleen grootschalige daken zijn om diverse redenen van groot belang als groendak, ook kleine dakoppervlakten zijn het waard om (op een verantwoorde wijze) van een begroeiing te voorzien, met name voor bewoners die direct

Brievenbus met groen dak

uitkijken op een b(l)oeiend dak. Van belang is dat ook bij groene daken met een kleine oppervlakte een juiste systeemopbouw wordt gekozen en dat het materiaal – vegetatie, substraat, filtervlies, drainagelaag, beschermfolie en wortelwerende folie – op de juiste wijze wordt aangebracht. Een aantal bedrijven levert kant-en-klare producten, andere bedrijven maken daarvoor geen reclame, hoewel het materiaal wel los gekocht kan worden. Hier kan de professionele handel wellicht nog op een slimmere manier op inspelen.

Kleinschalig

Ook op kleine schaal zijn er veel mogelijkheden om de natuur dichterbij huis te halen, zowel in de vorm van zelfbouw als aangelegd door professionele bedrijven. Naast het grootschalig benutten van daken ter regulatie van de waterhuishouding, ter vermindering van het *urban heat island*-effect, voor de teelt van kruiden en groenten en als dakterras, is het van wezenlijk belang voor het voortbestaan van planten en dieren dat in stedelijke milieus niet alleen parken en plantsoenen

natuurvriendelijker worden ingericht, maar dat er ook aandacht is voor het verhogen van de ecologische betekenis van dakgroen. Dit geldt niet alleen voor de inrichting van grote oppervlakten groendak, waar ook nog veel ecologische kansen benut kunnen worden, maar ook voor kleinschalige aanleg. Wat wordt in deze bijdrage met kleinschalig bedoeld? Het gaat om groene daken op carports, garages, fietsenhokken, (half open) schuurtjes en afdakjes voor groene, grijze en blauwe afvalbakken, zomerhuisjes, tuinhuisjes op volkstuincomplexen, dakjes van bushokjes tot zelfs vogelhuisjes of vrijstaande brievenbussen. Ook kunnen containers voorzien worden van een begroeiing en de wanden ervan ingericht worden als insectenhotel. Bij nieuwbouw gaat het om het voorzien van randen van balkons met een groeistreek of met een bak met aarde. Speciaal ontworpen vensterbanken met ingebouwde plantenbak aan de buitenzijde bij ramen of zelfs inhammen à la Hundertwasser moeten tot de mogelijkheden gaan behoren. Dit alles kan bijdragen aan het verhogen van de biodiversiteit

in de stad, vooral als gebruikgemaakt wordt van inheemse plantensoorten. Deze zijn interessant voor vlinders, bijen en andere insecten, die dan weer als voedselbron voor bijvoorbeeld vogels en vleermuizen kunnen dienen. Tevens wordt daarmee ook het leefmilieu voor mensen veraangenaamd, niet alleen wat het (micro)klimaat betreft, maar ook de belevingswaarde van natuur in de stad wordt erdoor vergroot.

Planten voor kleinschalige daken

Ook bij kleine oppervlakten is de dikte van de aan te brengen substraatlaag bepalend voor de keuze van de planten. Er is niets mis met sedumdaken, maar we moeten ons realiseren dat het zo veel biodiverser kan, waarmee meteen de ecologische betekenis sterk kan toenemen. In Dak- & Gevelgroen is door Hein van Iersel reeds eerder aandacht aan dit onderwerp besteed. In het artikel worden ook de toepasbare droogteminnende plantensoorten genoemd zoals grasklokje, duizendblad, muizenoor, steenanjer, smalle weegbree, wilde marjolein en bieslook.

Afhankelijk van de substraatdikte kan ook gekozen worden voor sleutelbloem, wilde tijm, diverse grassoorten, rolklaver, witte en rode klaver, tulpen, blauwe druifjes, kleine narcissen en diverse eenjarige soorten.

Bij levering van een bouw- pakket voor een tuinhuisje of schuurtje zou een groen- dakvoorziening tot de standaard onderdelen moeten kunnen behoren

Maar er kan ook gedacht worden aan wilde planten die zich soms als onkruid gedragen of die we vaak als nutteloos of schadelijk beschouwen, maar die ecologisch gezien of uit het oogpunt van eetbaarheid interessant zijn. Waarom geen grote brandnetel, gewone paardenbloem, dove-netel, vogelmuur of zevenblad op het dak? Men moet zich realiseren dat er meer belangstelling ontstaat bij groepen burgers voor de toepassing van zogenaamde onkruiden, zie bijvoorbeeld het recent verschenen 'Onkruidboek'. De auteurs van dit boek vragen aandacht voor de bredere interesse die aan het ontstaan is op het gebied van wilde plantencultuur. Er verschijnen zelfs nieuwe tijdschriften, zoals 'Cashew', met bijdragen over

drijvende stadstuinen, het groene dak in de praktijk en het aantal m² moestuin, dus ook daar aandacht voor kleinschaligheid. Grote brandnetels zijn gezond (brandnetelsalade, brandnetelkaas of wilde kruidensoep); bloemen en knoppen van de paardenbloem zijn eetbaar en molsla kweken is gemakkelijk zelf te doen.

Typen begroeiing

Naast de veelvuldig toegepaste zogenaamde sedumdaken is er een veel grotere verscheidenheid aan begroeiingstypen mogelijk. Afhankelijk van de omstandigheden (plat of schuin dak, ligging ten opzichte van zon en schaduw, substraattypen e.d.) kan een groot aantal verschillende vegetaties met de daarbij behorende fauna worden gebruikt. Te denken valt aan de volgende typen, met verschillende accenten:

- groene daken in de zon voor dagvlinders
- groene daken gericht op het aantrekken van vogels (voedsel voor de zwarte roodstaart, broedplaats voor meeuwen en scholeksters)
- soortenrijke gras-kruidendaken in halfschaduw
- schaduwrijke groene daken voor kevers c.a.
- daken met geurende en eetbare mediterrane planten
- groendaken als fourageergebied en/of als voortplantingslocatie van zweefvliegen, hommels en bijen)
- groendaken voorzien van graszoden
- groendaken met voornamelijk bladmossen, waar ook plaats is voor korstmossen als rendiermos en bekertjesmos
- groendaken met extensieve lage kruiden en grassen
- steile daken onder verschillende expositie met daarbij behorende planten
- vegetatiedaken voorzien van zonnepanelen; kunnen zorgen voor een toename van microhabitats voor planten en dieren
- muren en daken begroeid en overgroeid met klimplanten
- begroende afdakjes voor afvalbakken, groenbakken en/of papierbakken
- groene dakjes voor konijnenhokken
- begroeiende vogelnestkastjes
- begroeiende afdakjes van buitenbrievenbussen

Concrete voorbeelden

Hieronder wordt een aantal door particulieren aangelegde groendaken besproken.

Case 1

Inheemse orchideeën op extensief groendak

in Zeist

In Zeist is op het dak van een garage en een uitbouw van het woonhuis in 1996 een extensief sedumdak aangelegd (7-8 cm substraat, zeven sedumsoorten, ca. 40 m²). De bewoners waren de eerste groendakaanbrengers in Zeist. Nu, na vijftien jaar, verschijnen er meer kleinschalige groendaken.

Het interessante van dit sedumdak is echter dat er spontaan inheemse gevlekte rietorchissen zijn gaan groeien, eerst twee stuks, later 40 en in 2013 bloeiden er meer dan 70 exemplaren. De ligging van het dak op de garage is aan de oostzijde van het huis: 's morgens zon en na 13.00 uur geen direct zonlicht meer. De herkomst is waarschijnlijk van de orchideeën aan de rand van de vijver in de tuin. Ze zijn niet geplant; wellicht is er bij het uitrollen van de matten wat zaad in de grond gekomen, voordat de matten naar boven gebracht werden.

Wat het beheer betreft: grassen worden weggehaald en ook kruiden die zich spontaan vestigen worden verwijderd, om zo lang mogelijk een sedumbegroeiing te houden. De aantallen bloeiende soorten laten in de loop van de tijd een gefluctueerd patroon zien.

Bij de planvorming vond indertijd discussie plaats met de plaatselijke welstandscommissie, die wilde dat het boegboord 15 cm zou worden, terwijl voor dit groendak 20 cm gewenst was. Na verloop van tijd is toch ingestemd met 20 cm.

Case 2

Ervaringen met 15 m² zelfaangelegd groendak in Den Haag

In Den Haag werd in augustus 2012 op een garage, op het noorden, een sedumdak aangebracht. De bewoners hebben door hun werk een persoonlijke betrokkenheid bij natuur in de stad. Op een EPDM-laag werd een wortelvlies, drainagelaag, beschermend vlies en een sedumat uitgerold met acht soorten, waarvan er een vijftal uitspringt. Na aanleg werd de mat in augustus en tweemaal in september natgemaakt; hij is goed de winter doorgekomen. De ervaring leerde dat de rand met grint te krap genomen was. De kosten bedroegen 55-60 euro per m², met een subsidie van 25 euro per m².

Met behulp van Google werd naar doe-het-zelfzaken gezocht. De keuze voor Groendak uit Scherpenzeel werd ingegeven door de duidelijke en overzichtelijke website met voldoende keuze en advies over het aan te schaffen pakket. Met twee personen werden de matten gelegd. Het was wat problematisch om de matten met een

ladder omhoog te brengen, maar het is toch goed gelukt. De ervaring leert wel dat het handig is om een verhuisliftje te huren; daarmee bespaart men zich de moeite van het omhoog brengen van de rollen via een trap. De matten moesten direct gelegd worden; er was geen gelegenheid om ze eerst uit te leggen en daarna omhoog te brengen. Soms fourageren er eksters en merels, maar deze hebben geen schade veroorzaakt.

Case 3

Minidakje voor keukenraam in Den Haag

Een aardig kleinschalig voorbeeld betreft een klein plat dak (8 m²) voor een keukenraam. Het is een soort binnendak, dat door de bewoners zelf in twee uur tijd werd aangelegd. Er wordt vanuit de keuken met veel plezier op uitgekeken. Na een jaar is het grotendeels leeggepikt door vogels, die het als nestmateriaal hebben gebruikt. Daarna is een laagblijvend bloemenmengsel met een- en tweejarigen gezaaid.

Case 4

Brandnetels en paardenbloemen op dakje van houtvoorraad

Tijdens een van de excursies van het in mei 2013 gehouden Internationale Groenedakencongres in Hamburg werd onder meer een bezoek gebracht aan een buitenwijk van Hamburg: Ohlstedt, een 60 jaar oude Noorse wijk met houten woningen voorzien van de typische Scandinavische grasbedekking. Ook schuurtjes en overkappingen van

brandhoutopslag waren voorzien van een grazige begroeiing met brandnetels en paardenbloemen.

Conclusie

Naast een aantal bedrijven die kant-en-klare producten voor kleinschalige groene daken in voorraad hebben, zouden meer bedrijven hierop in kunnen spelen. Tuincentra zouden deze trend extra kunnen uitbouwen. Nestkasten voor vogels en bijenhôtels zijn standaard te koop; waarom niet een groter assortiment minigroendaken in voorraad? Niet alleen met sedum, maar ook in te zaaien met inheemse kruiden of spontaan te laten begroeien met grote brandnetel, paardenbloem en andere inheemse planten. Bij levering van een bouw pakket voor een tuinhuisje of schuurtje zou een groendakvoorziening tot de standaard onderdelen moeten kunnen behoren. Daarnaast is er voor de dakdekker en de groenvoorziener nog een wereld te winnen, door bij offertes voor de aanleg en het onderhoud van de tuin op maaiveld tegelijkertijd te wijzen op de mogelijkheid van een groen dak en/of groene gevel. Er zijn genoeg succesverhalen op het gebied van ontwerp, aanleg en onderhoud van minigroendaken die navolging verdienen.

Stuur dit artikel door!

Scan of ga naar:

<http://www.stadengroen.nl/artikel.asp?id=41-4123>

Hein van Bohemen

Naturnahe Dachbegrünung

Het handzame boekje *Naturnahe Dachbegrünung* laat zien dat er op daken, zelfs op het allerkleinste afdakje, plaats is voor nieuwe levensruimte voor planten en dieren. Daken van garages, carports of tuinhuisjes kunnen 'eilanden' voor interessante en nuttige planten worden. Het boek omvat vele concrete voorbeelden van hoe met weinig werk groene oasen op daken gevormd kunnen worden. Verschillende typen platte, hellende en steile daken worden beschreven, inclusief de daarbij aanbevolen planten. Na een algemene inleiding over groen op daken worden stap voor stap het ontwerp, de aanleg en het beheer voor de doer-het-zelver beschreven. Ook is er aandacht voor hoe je klein kunt beginnen met het begroenen van het dakje van een insectenhôtel, een afdakje voor afvalcontainers, een konijnenhok of een buitenbrievenbus. Het is interessant om dit samen met kinderen te maken, zodat ook zij al vroeg met natuur in de woonomgeving in aanraking komen. (Uitgever: www.pala-verlag.de)